

Tomasz Młynarski

radca prawny, Biuro Rzecznika Ubezpieczonych

Dochodzenie roszczeń od ubezpieczyciela w procesie cywilnym – vademecum powoda – część 2

W poprzedniej części omówiłem podstawowe zagadnienia wiążące się z wytoczeniem powództwa przeciwko ubezpieczycielowi przed sądem cywilnym, takie jak właściwość rzeczową i miejscową sądu, warunki formalne pozwu, wybrane tryby odrębne oraz koszty procesu. Poniżej chciałbym natomiast przedstawić dalsze przydatne w tej mierze informacje, skupiając się na tematyce reprezentacji powoda przed sądem, możliwości skorzystania przez niego z pomocy prawnej oraz kwestii ciężaru dowodu w postępowaniu cywilnym.

Kto może reprezentować stronę przed sądem?

Strona postępowania cywilnego działa przed sądem osobiście albo przez pełnomocnika, którym co do zasady może być tylko adwokat lub radca prawny. Pełnomocnikiem osoby prawnej lub przedsiębiorcy, w tym nieposiadającego osobowości prawnej, może być również pracownik tej jednostki. W razie potrzeby do pozwu należy więc załączyć pełnomocnictwo, a także dowód uiszczenia opłaty skarbowej od niego w kwocie 17 zł.

Natomiast osoba fizyczna nieposiadająca zdolności procesowej może podejmować czynności procesowe tylko przez swego przedstawiciela ustawowego. Takim przedstawicielem w przypadku osób małoletnich są rodzice (albo jedno z nich), względnie opiekun lub kurator. Z kolei przedstawicielem osoby częściowo ubezwłasnowolnionej jest kurator, a całkowicie ubezwłasnowolnionej – opiekun. Dla ochrony praw osoby, która z powodu nieobecności nie może prowadzić swoich spraw, a nie ma pełnomocnika, ustanawia się kuratora.

Warto też wspomnieć o skutkach zawarcia umowy przelewu wierzytelności, zwanej także cesją. Na jej podstawie dotychczasowy wierzyciel (cedent) przenosi wierzytelność ze swojego majątku do majątku osoby trzeciej (cesjonariusza), choćby bez zgody dłużnika. Wraz z wierzytelnością przechodzą na nabywcę wszelkie związane z nią prawa, w tym roszczenie o zaległe odsetki. Przedmiotem cesji mogą być przede wszystkim wierzytelności, a zatem również świadczenie ubezpieczyciela z umowy ubezpieczenia. Umowa cesji stosowana jest

m.in. przez niektóre wypożyczalnie samochodów zastępczych, które udostępniają poszkodowanemu taki pojazd w zamian za prawo do odszkodowania. Podmioty te nabywają wierzycelność na swoją rzecz i na własne ryzyko, więc gdy ubezpieczyciel nie pokryje pełnych kosztów najmu samochodu, mogą one samodzielnie dochodzić roszczeń odszkodowawczych w postępowaniu sądowym. Czym innym jest jednak zlecenie danemu podmiotowi (np. serwisowi dokonującemu naprawy uszkodzonego pojazdu) dokonywania czynności w ramach likwidacji szkód, obejmujące również upoważnienie go do odbioru odszkodowania (w ramach tzw. rozliczenia bezgotówkowego), ale bez przelewu prawa do odszkodowania. W takim przypadku umowa przewiduje zazwyczaj, że jeżeli ubezpieczyciel odmówi wypłaty odszkodowania lub przyzna kwotę niższą od wskazanej na fakturze, wówczas właściciel pojazdu zobowiązany jest do pokrycia pełnych kosztów danej usługi. W takiej sytuacji to wyłącznie poszkodowany będzie uprawniony do wytoczenia powództwa przeciwko ubezpieczycielowi.

Gdzie szukać bezpłatnej pomocy?

Bezpłatnej pomocy w przygotowaniu pozwu może udzielić przede wszystkim powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów, działający w ramach starostwa powiatowego (urzędu miasta) według miejsca zamieszkania osoby znajdującej się w sporze z przedsiębiorcą. Wyszukiwarka instytucji zajmujących się ochroną konsumentką, w tym także rzeczników konsumentów, znajduje się na stronie internetowej [Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów](#).

Ubezpieczających, ubezpieczonych, poszkodowanych, uposażonych i uprawnionych z umowy ubezpieczenia w dochodzeniu ich roszczeń na drodze postępowania sądowego wspierają także niektóre organizacje pozarządowe, do których zadań statutowych należy ochrona konsumentów. Pomoc organizacji konsumenckiej przebiera różne formy – od napisania lub sprawdzenia poprawności pisma procesowego dla konsumenta, aż po wytoczenie powództwa na rzecz obywateli na podstawie art. 61 k.p.c. Szczególnie prężnie działa na tym polu Federacja Konsumentów – w celu uzyskania jej pomocy należy zwrócić się do [najbliższego oddziału według miejsca zamieszkania](#). Ogólnopolską sieć punktów porad prawnych dla osób niezamożnych prowadzi także [Fundacja Academia Iuris](#), warto ponadto wspomnieć o [studenckich poradniach prawnych funkcjonujących przy uczelniach wyższych](#).

Bezpłatnych porad prawnych udzielają także inne organizacje społeczne, czy nawet biura poselskie. Dyżury radców prawnych funkcjonują z kolei często w urzędach gmin i miast.

Rzecznik Ubezpieczonych może natomiast – już na etapie postępowania cywilnego – przedstawić sądowi oświadczenie zawierające istotny pogląd w danej sprawie. Dzieje się tak na wniosek ubezpieczonego (poszkodowanego) lub na żądanie sądu, przy czym przedstawienie poglądu przez Rzecznika jest fakultatywne (zob. szerzej [J. Szczepańska, *Pogląd w sprawie – dalszy rozwój najnowszej prerogatywy Rzecznika Ubezpieczonych*, Monitor Ubezpieczeniowy 2013, nr 48, s. 18-27](#)).

Pełnomocnik z wyboru i z urzędu

W każdym przypadku, a już zwłaszcza w odniesieniu do spraw skomplikowanych pod względem prawnym lub dowodowym, warto rozważyć celowość skorzystania z fachowej pomocy prawnej polegającej na reprezentowaniu strony przed sądem przez adwokata lub radcę prawnego. Pamiętajmy przy tym, że zakłady ubezpieczeń z zasady są reprezentowane właśnie przez profesjonalnych pełnomocników, często specjalizujących się w określonym typie spraw.

W przypadku zawarcia umowy z adwokatem lub radcą prawnym z wyboru, zasady wynagrodzenia ustalane są z klientem indywidualnie. Co do zasady nie powinno być ono niższe niż stawka minimalna ustalona przez Ministra Sprawiedliwości. Stawki te w odniesieniu do większości spraw majątkowych wynoszą obecnie, w zależności od wartości przedmiotu sprawy:

- do 500 zł – 60 zł,
- powyżej 500 zł do 1500 zł – 180 zł,
- powyżej 1500 zł do 5000 zł – 600 zł,
- powyżej 5000 zł do 10 000 zł – 1200 zł,
- powyżej 10 000 zł do 50 000 zł – 2400 zł,
- powyżej 50 000 zł do 200 000 zł – 3600 zł,
- powyżej 200 000 zł – 7200 zł.

W przypadkach szczególnie uzasadnionych, gdy przemawia za tym sytuacja materialna lub rodzinna klienta albo rodzaj sprawy, adwokat lub radca prawny może ustalić stawkę opłaty niższą niż stawka minimalna albo zrezygnować z opłaty w całości.

Przy wyborze pełnomocnika można posiłkować się m.in. wyszukiwarkami udostępnionymi przez samorząd zawodowy [adwokatów](#) i [radców prawnych](#).

Strona, która została zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części, może wnosić o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu. Zrobić to może także osoba fizyczna niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny, natomiast osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna – jeżeli wykaże, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia pełnomocnika. Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona zgłasza wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych lub osobno, na piśmie lub ustnie do protokołu, w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy. Sąd uwzględni wniosek tylko wówczas, jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie uzna za potrzebny.

Do wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego osoba fizyczna dołącza oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o swoim stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania. [Oświadczenie](#) sporządza się według ustalonego wzoru, dostępnego w siedzibach sądów oraz na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Jeżeli wniosek ten jest składany łącznie z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych, należy dołączyć tylko jedno oświadczenie.

O wyznaczenie adwokata lub radcy prawnego sąd zwraca się do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych, która ma obowiązek uczynić to nie później niż w terminie dwóch tygodni, zawiadamiając o tym sąd. Jeżeli strona we wniosku wskazała konkretnego adwokata lub radcę prawnego, właściwa rada, w miarę możliwości i w porozumieniu ze wskazanym adwokatem lub radcą prawnym, wyznaczy tego właśnie adwokata lub radcę prawnego. Ustanowienie adwokata lub radcy prawnego przez sąd jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego. Adwokat lub radca prawny z

urzędu jest obowiązany zastępować stronę do prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że z postanowienia sądu wynika, iż obowiązek zastępowania strony ustaje wcześniej.

Ciężar dowodu w postępowaniu sądowym

Podejmując decyzję o skierowaniu sprawy na drogę sądową należy mieć na uwadze, że zgodnie z art. 6 k.c. to na osobie powołującej się na okoliczności nieuwzględnione przez ubezpieczyciela w postępowaniu likwidacyjnym spoczywa [ciężar przeprowadzenia stosownego dowodu](#), w tym co do zasadności zgłoszonych roszczeń i podniesionych zarzutów. Strony są więc obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne, sąd zaś może dopuścić dowód z urzędu jedynie w wyjątkowych sytuacjach. Stąd też do osoby występującej z żądaniem nieuwzględnionym przez ubezpieczyciela należy ocena, czy wysuwane pod adresem zakładu ubezpieczeń roszczenia i zarzuty znajdują potwierdzenie w posiadanym lub możliwym do zgromadzenia materiale dowodowym.

Kodeks postępowania cywilnego stanowi, że przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie. Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Nie wymagają dowodu jedynie fady powszechnie znane, które sąd bierze pod uwagę nawet bez powołania się na nie przez strony, a także fakty przyznane w toku postępowania wprost lub w sposób dorozumiany przez stronę przeciwną. Sąd może ponadto uznać za ustalone fakty mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, jeżeli wniosek taki można wyprowadzić z innych ustalonych faktów, co określa się mianem domniemania faktycznego.

W obecnie obowiązującej procedurze należy zwrócić szczególną uwagę na to, by twierdzenia i dowody zgłaszać bez zbędnej zwłoki, a więc co do zasady już w pozwie. Wprawdzie bowiem okoliczności faktyczne i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej strona może przytaczać aż do zamknięcia rozprawy, to jednak sąd pomija twierdzenia i dowody spóźnione, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich we właściwym czasie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy, albo też gdy występują inne wyjątkowe okoliczności. Sąd pomija również twierdzenia i dowody, które zostały

powołane jedynie dla zwłoki, albo też jeśli okoliczności sporne zostały już dostatecznie wyjaśnione.

W postanowieniu o przeprowadzeniu dowodu sąd musi oznaczyć nie tylko sam środek dowodowy, ale także fakt, który ma podlegać dowodzeniu, dlatego też wnioskując o dopuszczenie danego dowodu należy bezwzględnie wskazać, na jaką okoliczność ma on zostać przeprowadzony. Środkami dowodowymi mogą być:

- dokumenty – dzielą się na dokumenty urzędowe (sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania; korzystają z domniemania prawdziwości, stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone) oraz dokumenty prywatne (stanowią dowód jedynie tego, że osoby, które je podpisały, złożyły określone oświadczenie);
- zeznania świadków – strona powołująca się na dowód ze świadków musi nie tylko dokładnie oznaczyć fakty, które mają być zeznaniami poszczególnych świadków stwierdzone, ale też wskazać imiona i nazwiska oraz adresy zamieszkania świadków, tak by możliwe było ich wezwanie do sądu;
- opinie biegłych – niezbędne we wszystkich wypadkach wymagających wiadomości specjalnych, a więc takich, które nie są dostępne dla przeciętnego człowieka; w takiej sytuacji nie jest wystarczająca prywatna opinia czy ekspertyza, sporządzona przed procesem na zlecenie strony, choćby jej wykonawcą była osoba wpisana na listę biegłych sądowych;
- oględziny – polegają na bezpośrednim zbadaniu przez organ sądowy właściwości lub stanu osób, miejsca lub rzeczy; w sytuacji, gdy wymaga to posiadania wiadomości specjalnych, sąd może zarządzić oględziny z udziałem biegłego;
- przesłuchanie stron – stosowane wyłącznie wówczas, gdy po wyczerpaniu innych środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy;
- inne środki dowodowe – np. dowód z filmu, telewizji, fotokopii, fotografii, planów, rysunków oraz płyt lub taśm dźwiękowych i innych przyrządów utrwalających albo przenoszących obrazy lub dźwięki.

Szereg dalszych informacji, które mogą okazać się przydatne w związku z dochodzeniem od ubezpieczyciela roszczeń na drodze sądowej, jest dostępnych na stronie internetowej

[Rzecznika Ubezpieczonych](#), w tym zwłaszcza w zakładkach [Pytania i odpowiedzi](#), [Artykuły pracowników i współpracowników](#), [Orzecznictwo](#), czy wreszcie [Wzory pism](#). Zachęcamy także do skorzystania z broszury Ministerstwa Sprawiedliwości pt. [„Obywatel w postępowaniu cywilnym. Prawa i obowiązki”](#).